

Актуальні питання міжнародного публічного та приватного права,
європейського права, порівняльного правознавства
РЕПЛІКАЦІЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ БІЗНЕС-СТРУКТУР
ЗА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Волченко Н. В.

к.е.н., доцент

доцент кафедри міжнародних відносин

Сумського національного аграрного університету (Україна)

Клецова Н. В.

к.е.н., доцент

доцент кафедри міжнародних відносин

Сумського національного аграрного університету (Україна)

Поточні процеси розвитку міжнародних відносин зазнають впливу з боку не лише держав, але й інших своїх учасників. Якщо до середини минулого століття дійовими особами на світовій арені здебільшого були саме держави, то із формуванням розгалуженої системи міжнародних організацій, останні почали виступати не лише регуляторами, але й “творцями” міжнародних відносин. Вихід інвестиційних ресурсів за межі державних кордонів призвів до того, що до держав та міжнародних організацій у формуванні системи відносин долучаються транснаціональні компанії. Загальні глобальні трансформації змінюють значення кордонів, а інтеграційні процеси призводять до того, що країни передають частину своїх повноважень наднаціональним структурам. За таких умов постає нове питання: яким чином відповідальність за дотримання прав людини кореспондуватиметься із даними тенденціями, адже вони залишаються наріжним каменем у сучасному правовому просторі.

Декларація прав людини наголошує здебільшого на завдання держави по дотриманню прав людини. Зокрема, у Преамбулі мова іде про дану декларацію, як про “завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави...”[1]. Зона відповідальності міжнародних організацій окреслена і зрозуміла, а що стосується транснаціональних компаній та інших бізнес

структур у міжнародному середовищі, то даний аспект потребує додаткового розгляду.

Директорат з прав людини, доступу до правосуддя та правової обізнаності Міністерства юстиції України визначає зростання впливу бізнес-структур на ситуацію із захистом прав людини. Активний розвиток стандартів корпоративної відповідальності як в рамках нормативної бази, так і в рамках практичного інструментарію підвищення такої відповідальності підтверджують дану тезу [2].

Бізнес-одиниці визнаються по суті носіями обов'язків у сфері прав людини. Отже, якщо раніше виключно держава повинна була захистити права людини, як від порушення, вчиненого нею самою, так і компаніями, які функціонують в межах її юрисдикції, то відповідно до новітніх тенденцій відповідальність може бути понесена і бізнес-структурою. Тобто, приватні компанії отримують додаткове обтяження ведення своєї діяльності. Збалансувати потреби обох сторін в даному випадку повинна держава, адже саме у неї є необхідні для цього важелі: адміністративні, фінансові, регуляторні тощо. Реплікація відповідальності повинна базуватися на зразках наявної практики із врахуванням її недоліків та сильних сторін.

Організація Об'єднаних Націй сьогодні працює над розробкою міжнародної нормативної бази. Проект міжнародної конвенції у сфері бізнесу й прав людини був розроблений за 4 роки і представлений на розгляд у липні 2018 р. Конвенція матиме на меті гарантувати захист прав людини з боку міжнародних бізнес-структур, сформувати резерви для відшкодування заподіяної шкоди та, головне, на нашу думку, сформує систему заходів запобігання порушенням. Така правозахисна перевірка повинна буде складати чотири основні дії з боку компанії: визначення загрози, запобігання її настанню, пом'якшення наслідків та врахування досвіду у подальшій активності [3].

Бізнес повинен визнавати свою відповідальність для того, щоб визнати коло зобов'язань. Сьогодні провідні компанії, що діють у рамках міжнародного

бізнесу констатують свою позицію публічно. Наприклад, аграрний гігант “Монсанта” затвердив власну політику у сфері захисту прав людини ще у 2006 р. [4]. При тому, що навіть країни ЄС були закликані розробити та затвердити Національні плани дій щодо імплементації Керівних принципів ООН Європейською Комісією у 2011 р. “Монсанта” концентрує свої зусилля не тільки на власній відповідальності, але і на відповідальності партнерів, яких компанія планує обирати за критерієм дотримання ними етичних та правових норм по відношенню до прав людини. Згадані вище Керівні принципи компанією “Монсанта” визнаються публічно. Хоча формально нові міжнародно-правові зобов’язання вони фактично не створюють, забезпечення обов’язковості застосування передається на розсуд держав-членів ООН та міждержавних структур [5, с. 126].

Формування та затвердження Національних планів дій щодо бізнесу та прав людини можна вважати процесом поступової імплементації цих Керівних принципів. Починаючи з 2011 р., низка держав з різних регіонів світу розробили Національні плани дій у сфері бізнесу та прав людини. Станом на листопад 2017 року дев’ятнадцять держав прийняли їх, а багато інших нині перебувають в процесі їх розробки або взяли на себе відповідні зобов’язання [6, с. 22]. Майже половина країн-членів ЄС на сьогодні вже має діючі плани. В Україні робота по розробці такого плану тільки починається.

Потенційно як стимули для того, щоб компанія сама виявила бажання розвивати відповідальність за права людини, держава може використати різноманітну систему пільг (зокрема у сфері оподаткування), систему “преміювання” (отримання додаткових пропозицій від влади), зменшення адміністративного тиску, чи, навіть, публічне визнання досягнень у даній сфері тощо.

Список використаних джерел

1. Universal Declaration of Human Rights: General Assembly resolution 217 A on December, 10 1948. Paris, 1948. 30 p. URL: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> (date of request:

19.03.2019)

2. Власюк В. Бізнес і права людини в Україні: аналіз поточної ситуації: доповідь у рамках II Харківського міжнародного юридичного форуму.

URL: <http://bhr.in.ua/wp-content/uploads/2018/10/Власюк.pptx> (дата звернення: 20.04.2019)

3. Lopez C. Toward an International Convention on Business and Human Rights. Investments treaty news: Analysis from October 17, 2018. URL: <https://www.iisd.org/itn/2018/10/17/toward-an-international-convention-on-business-and-human-rights-carlos-lopez/> (date of request: 21.04.2019)

4. Офіційний сайт компанії “Монсанто”: Права людини. URL: <http://www.monsantoglobal.com/global/ua/ourcommitments/Pages/humanrights.aspx> (дата звернення: 01.04.2019)

5. Токунова А. Керівні принципи ООН у сфері бізнесу і прав людини як правовий інструмент забезпечення сталого розвитку країни. *Господарське право і процес*. 2018. №12. С. 125-129.

6. Національний план дій у сфері бізнесу і прав людини: посібник (пер. з англ.; за заг. ред. О. Уварової). Харків, 2018. 88 с.